

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
КОСТЮКА ОЛЕГА АНАТОЛІЙОВИЧА
«ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНИ У РОСІЙСЬКІЙ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ 1990-х РР.»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія

Дослідження місця України у російському суспільно-політичному дискурсі в умовах сьогодення є надзвичайно актуальним. Особливо, якщо врахувати сучасний стан українсько-російських відносин: анексію Росією півострова Крим та окупацію російськими військами частини територій Луганської та Донецької областей. Дослідження проблемних моментів у міждержавних взаєминах, які склалися після розпаду СРСР, дає можливість з'ясувати та виокремити чинники, які впливали на розвиток українсько-російських відносин, визначали їхній перебіг та особливості.

Сформована у дисертації наукова проблема до сьогодні не була предметом окремих наукових узагальнень в українській історичній науці. Представлена до захисту дисертація Костюка О. А. розглядає українсько-російські відносини крізь призму дослідження суспільно-політичних процесів у Росії впродовж 1990-х рр. У своїй роботі дослідник порушує такий важливий аспект, як ставлення російської суспільно-політичної думки до зовнішньополітичних орієнтирів незалежної України.

У вступній частині дисертант чітко та лаконічно назвав актуальність, предмет та об'єкт дослідження, вказав на мету та наукову новизну роботи, вказав на прикладне значення дисертації.

Привертає увагу наукова новизна дослідження, яка полягає у тому, що на основі широкого джерельного матеріалу вперше здійснено аналіз ставлення російської суспільно-політичної думки до реалізації Україною

свої зовнішньої політики. Дослідник також виокремив чинники, які впливали на формування російської політики щодо України у перше пострадянське десятиліття.

Запропонована структура роботи не викликає зауважень. Дисертація (загальний обсяг – 242 сторінки) складається зі змісту, вступу, п'ятих розділів, висновків (191 сторінка), списку використаних джерел та літератури (51 сторінка).

При аналізі стану наукової розробки проблеми дисертант вказує, що в українській історичній науці дана проблема не була окремим предметом для наукового дослідження. Її окремі складові, зокрема проблеми двосторонніх відносин, розвиток суспільно-політичної думки в Україні та Росії, становлення та еволюція зовнішньої політики України, розглядалися дослідниками окремо. За проблематикою, порушеною у дослідженні, Костюк О. А. здійснив поділ історіографії дослідження.

Під час написання роботи дослідник використав широке коло джерел, що дозволило вирішити поставлені завдання. Фрагментарність документів та матеріалів дослідження дала підставу класифікувати їх за походженням

У другому розділі дисертації висвітлена методологічна основа дослідження. Дослідник описав методику, яку використав під час написання дослідження, а також пояснив основні понятійні категорії, які застосував у роботі. Зокрема він пояснив поняття зовнішньополітичні орієнтири та суспільно-політична думка. При цьому, Костюк О. А. описав найважливіші, на його погляд моменти у розвитку зовнішньої політики України та розвитку суспільно-політичної думки в пострадянській Росії.

У третьому розділі дисертації дослідник звертає увагу на такий важливий момент у двосторонніх відносинах, як ставлення російського суспільства до відновлення Україною державної незалежності. Тут Костюк О. А. характеризує позицію провідних російських політиків, інтелектуалів та політичних експертів у питанні ставлення до незалежності України. За його словами, у питанні ставлення до незалежної України у Росії існував

плюралізм думок та поглядів. Негативно зустріли незалежність України російські націонал-патріоти та комуністи – ті політичні сили, які наполягали на необхідності російського домінування в регіоні. Саме вони найчастіше висловлювали сумніви у можливості повноцінного та самостійного існування незалежної України. Таке явище, на думку дослідника, пов'язане із наявністю стереотипного сприйняття російським суспільством власної ідентичності. Позитивно зустріли незалежність України російські ліберально-демократичні сили, які, однак, під впливом внутрішньополітичних процесів перейшли на великодержавницьку риторику.

У четвертому розділі описані візії російської суспільно-політичної думки щодо східного вектору зовнішньої політики України у який дослідник вкладає її діяльність на пострадянському просторі, а також відносини з Російською Федерацією навколо Криму та Чорноморського флоту. Костюк О. А. аналізує ставлення російського суспільства до політичних кроків України у рамках таких регіональних організацій як СНД, ГУАМ, ініціативи Балто-Чорноморського співробітництва. На думку дослідника, головною політичною ціллю, яку переслідувала Росія у рамках міждержавних організацій, було закріплення за нею провідної ролі на усьому пострадянському просторі. Таке ставлення до СНД було притаманним для представників усіх політичних течій у російській суспільно-політичній думці. Будь-які інші міждержавні об'єднання, ініціатором яких була не Москва, розцінювалися як засоби, за допомогою яких пострадянські республіки намагалися позбутися російського впливу. Саме тому участь України в ГУАМ та ініціативі Балто-Чорноморського співробітництва були розцінені у Росії негативно.

Дисертант також розглядає таке актуальне у сучасних умовах питання, як місце Криму в українсько-російських відносинах. Костюк О. А. робить висновок, що саме російські комуністи та націонал-патріоти стали тими політичними силами, які постійно порушували проблему Криму у двосторонніх відносинах, а також намагалися використати її як засіб тиску на

владу України. Поступово до такого підходу почали звертатися і офіційна влада РФ, для якої Криму був зручним засобом тиску при вирішенні інших суперечливих питань у міждержавних взаєминах.

П'ятий розділ дисертації присвячений дослідженню дискусій, що точилися в російському суспільно-політичному житті навколо діяльності України в межах західного вектору зовнішньої політики. Розглянуто ставлення російського суспільства до діяльності України в рамках загальноєвропейських міжнародних інституцій. Окрема увага приділена відносинам України із європейськими державами та США. Костюк О. А. стверджує, що для російської суспільно-політичної думки притаманний плюралізм думок щодо вектору зовнішньої політики України. Це, на його думку, пов'язане з неоднозначним ставленням до держав Заходу в самій Росії. Дисертант акцентує увагу на переважно негативному сприйнятті російським суспільством діяльності України на міжнародній арені в межах західного вектору зовнішньої політики.

Висновки дисертації аргументовані та підпорядковані меті наукової роботи. Наукова новизна дисертації не викликає сумніву, а викладені у висновках положення позбавленні суб'єктивного ставлення науковця до досліджуваної теми.

Винесена на обговорення дисертація є складною для дослідження. Однак авторський внесок робить її перспективною. В цілому дисертаційна робота має цілісну структуру та є завершеним науковим дослідженням. Незважаючи на належний рівень її підготовки, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження та побажання.

1. Під час дослідження процесів розвитку російської суспільно-політичної думки було б доцільно використати більше спеціальної літератури;
2. У роботі є поодинокі пунктуаційні огріхи та стилістичні неточності, які, однак, не є критичними;

3. Можна було б значно більше приділити увагу такому важливому питанню у міждержавних відносинах, як процес ядерного роззброєння України;
4. Можна було б чіткіше навести взаємозв'язок подій навколо Криму впродовж 1990-х із сучасною ситуацією на півострові.

Наведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, автореферату дисертації, а також наукових робіт, опублікованих за темою роботи. Обґрунтованість наукових положень та висновків, а також їхня достовірність дають підстави говорити, що робота О.А. Костюка розв'язує важливу наукову проблему.

Дисертація «Зовнішньополітичні орієнтири України у російській суспільно-політичній думці 1990-х рр.», є самостійною дослідницькою роботою, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. та зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабміну від 19.08.2015 р. № 656, а дисертант Костюк Олег Анатолійович заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю – 07.00.02 – всесвітня історія.

Офіційний опонент
кандидат історичних наук,
доцент кафедри іноземних мов,
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Х. В.
Шолота Х. В.

